

nepozabljivi župnik Matija Vertovec v svoji lepi vinorejski knjigi pripoveduje, kako so se hudovali njegovi farani, ko so ga videli, da je nograđe, ki so lastnina župnije bili, gnojil. Pa izvrstni vspeh jih je potolažil in celó napotil, da so tudi oni trtam gnojiti začeli.

Tako piše prof. Povše v goriškem „Gosp. listu“, in nadaljuje podučni članek tako le:

Sadnemu drevju dandanes le redko kdo gnoji, čeravno bi prav z umnim gnojenjem sadnih vrtov mogli zdatno povišati naše sadne dohodke.

Prav podučljivo je v tem slišati slavnega pomologa, župnika Fišerja, ki pripoveduje o velikem vspehu, katerega je zapazil pri grofu Wolkensteinu na Češkem, ki je nasadil velikansk češnjev vrt, pa ga tudi pognojil. Omenjeni posestnik imel je namreč nek obširen kos brezovega gozda, ki mu je revno malo dobička donášal, in to tem manj, ker so ondotni revni kočarji pogostoma zahajali va-nj ter kradli brezove veje. Prekopal se je ves ta pusti svet in zasadil s češnjami. Vsakako bilo je celo podvzetje dvomljivo, ker dotična zemlja bila je zeló pusta. Znano je sicer, da češnja ni ravno zbirčljiva in da tudi v revnem svetu še obrodí. V prvih letih rastla so drevesca prav povoljno in so tudi bogato rodila. Pa kmalu so opešala in uže so se začela nekatera drevesa sušiti. Takoj je sprevidel umni oskrbnik, da drevesa, katera so velika postala, ne najdejo več v takem revnem zemljišči potrebnih redilnih snov. V začetku so se širile korenine bolj v površji, torej v boljši zemlji, pozneje pa so dospele korenine v spodnje od poprejšnjih brezovih dreves izmolzene plasti, kjer niso več našle potrebnega živeža ter so morale začeti hirati. Napeljal je dobrega starega gnoja na vrt, katerega je globoko podoral, da so ga hitreje korenine dobile. Ob enem je pustil vse suhe veje gladko odžagati.

Res je bilo dovolj dela in stroškov, a še večí bil je vspeh! Ne eno drevo, ne ena sama vejica se ni več našla, da bi se posušila. Krepko so pognala poprej hirajoča češnjeva drevesa, obilno so rodila in sicer prav lepe, debele in okusne češnje. Globoko prerahljanje in ob enem gnojenje zemlje je tudi podnebnemu vplivu za zboljšanje zemlje pot odprlo, kajti v zrahljani svet prihajal je plodivni zrak in potrebna vlažnost.

Kakor je ta poskušnja ugodna, tako se bo vsakateri druga izvršena pri drugem sadji, na pr., pri hruškah, jabelkih itd. enako dobro obnesla. Če pride drevo v neizmolzeno zemljo, gotovo dobro obrodí in tudi visoko starost doseže. Njegove korenine segajo sicer tudi v spodnje globoke, mrtve plasti, al korenine imajo to lastnost, da si nerazkrojene redilne tvarine v zemlji pripravljajo ter sposobne za sprejem storé.

Zato vidimo, da se drevesa tudi v bolj pusti zemlji dobro obnašajo, če le na tej zemlji poprej niso globoko korenikajoča drevesa rastla, kajti sicer najdejo spodnjo zemljo uže po svojih prednikih izmolzeno.

Ne pozabimo torej na naša sadna drevesa, in dajmo jim bogate hrane z gnojem. Hvaležno sadno drevje bo z obilnim sadjem bogato povrnilo stroške in trud gnojenja.

Gospodarske skušnje.

* *Kako se po plesnivem dišeči oves popravi.* Treba ga pomešati s stolčnim ogljem in tako pomešan naj leži 2 tedna na kupu. Potem se na veterinici sčisti in oves je oproščen zopernega zatuhlega duha.

Gospodarske novice.

* *Zbor kmetovalcev in gozdarjev na Dunaji je sklenil letos napraviti velik kmetijsk izlet v Bosno in Hercegovino.* Namen tega izleta, katerega bo vodil predsednik tega društva grof Kinsky, je, da se seznanijo avstrijski kmetovalci z razmerami poljedelstva in gospodarstva v onih dveh novo pridobljenih deželah ter da bo potem to društvo za povzdigo kmetijstva tudi ondot kaj storiti zamoglo. Prav tako!

* *Zgledna kmetijska podružnica.* V doljni Avstriji v okraju „Feldsberg“ je jako marljiva kmetijska podružnica, katera je sedaj v svojem društvenem organu objavila poročilo o svoji delavnosti. V tem okraju tedaj se nahaja: 33 ročnih žitnih mlatilnic, 40 večih mlatilnic, katere goni konjska moč (göpel), 10 mlatilnic, katere goni parna sila; 56 sejalnih strojev; 12 travokosnih strojev; 1021 žito čistilnih strojev in 48 slamoreznic. Skoro vse te mašine bile so nakupljene po prizadevanji ondotne kmetijske podružnice. Pač zgledna podružnica, katero priporočamo našim kmetijskim podružnicam, katere se komaj v celem letu enkrat zberejo v posvetovanje. Brez dela in truda ni zmage. In kdo je predsednik tej marljivi kmetijski podružnici? Ondotni c. k. okrajni sodnik, mož navdušen za blagar kmetovalcev. Da bi ga tudi pri nas gospodje uradniki posnemati hoteli!

„Gosp. list“.

Podučne stvari.

Nekoliko poduka o srebernem denarji, ki je zopet prišel na dan.

Naš sreberni denar, ki je razen drobiža več let izginil iz prometa, in na katerega mesto je stopil papirnat denar, se je zopet prikazal tako, da, kakor nekdanj, bodo trgovci, ki imajo velika plačila posebno v daljne kraje odrajtovati, zopet namesti srebernih dvajsetic in tolarjev iskali bankovcev zato, ker so bankovci iste vrednosti, kakor sreberni denar, poštnina pa za njih pošiljatev cenejša kakor za težko srebernino.

Na vprašanje: od kod pa na enkrat ta čudni prevrat o srebernem denarji, odgovarjamo sledeče:

V družih (tujih) državah, kamor je leta in leta šlo sila veliko avstrijskega srebernega denarja, se je namesti poprejšnje sreberne veljave (Silberwährung) vpeljalo zlató, in zato so se naše cesarske blagajnice (kase) in pa bankine blagajnice napolnile s srebrom tako, da jim je zdaj zopet mogoče, namesti papirnatih goldinarjev izdajati sreberne.*)

Ker je v našem cesarstvu denarna veljava narejena na podlagi srebra, zato je vse eno, ali imaš srebro ali nakaznico na srebro, to je, naš bankovec. Sreberni denar ni zdaj tedaj nič bolji kakor papirnat denar, in papir nič bolji kot sreberni denar.

Važno je pa zdaj vedeti, prvič: kateri sreberni denar je tekoč, to je, katerega mora vsaka gospódka in vsak človek za plačilo namesti papirnatega denarja vzeti, in drugič: po čim?

Zato naj služi to-le kazalo tekočega srebernega denarja in njegove sedanje veljave:

Cesarski križavec je veljaven za	2 gld.	30	kr.
„ pol križavec	1	12	„
„ četrt	—	55	„
„ tolar stari (Conv. Münze)	2	10	„

*) Ces. in deželni uradniki so en del svoje plače za ta mesec že prejeli v srebru.

Cesarski goldinar stari „ „	1 gld.	5	kr.
„ tolar nov (od 1859. in naprej)	2	„	—
„ goldinar nov „ „	1	„	—
„ zvezni tolar (Vereinsthaler)	1	„	50
Cesarska dvajsetica stara (Conv.-Mz.)	—	„	34
„ desetica „ „	—	„	17
„ petka (fünfer) „ „	—	„	8½
Cesarsk groš „ „	—	„	5
„ četrť goldinar (od leta 1859. naprej)	—	„	25

če niso luknjasti ali oglodani.

Potem še zamenjuje cesarska dež. kasa stare dvojake od leta 1848. in 1849. za 8 krajc.

Cesarske kase ne vzamejo necesarskega srebra, pa tudi cesarskega luknjastega ali oglojenega srebra ne, kajti tak denar gre kot navadno srebro v topilnico; s tem pa, se ve da, je več ali manj zgube; tako na priliko se dobi za parski tolar matere božje samo 2 gold., za stare petice 20 soldov ali še manj, če so močno oglodane.

To se nam je potrebno zdelo pojasniti zato, ker vemo, da bode vsaj prvi čas marsikaj pomot o veljavi različnega srebernega denarja. —

Cena cekinov pa ostane, kakor dozda, nadavku (agiju) podvržena in je v navadnih kurznih naznanilih razvidna.

Slovansko slovstvo.

* *Hrvatska slovnica za Slovence.* Spisal Franjo Marn, gimn. profesor. Založila Matica slovenska. V Zagrebu 1879.

△ Z veliko zvedljivostjo smo vzeli v roke omenjeno „hrvatsko slovnico za Slovence“, ter se uverili, da je ta knjiga vse hvale vredno znanstveno delo, posvečeno našemu slavnemu gosp. dr. Jan. Bleiweisu. Posebno zanimljivo in podučno je obilno „glasoslovje“, to je, preglasje (Lautlehre). Pokazal nam je domoljubni gosp. pisatelj, kako marljivo in korenito je premišljeval hrvaščino in slovenščino, vedno oziraje in opiraje se pri tem po Miklošičevem vzgledu na trdno podlogo: staro slovenščino. — Ta primerjajoči način je — ne samo jako koristen, nego i sila potreben vsakemu, kdor se hoče do dobrega naučiti katerega koli slovanskega narečja ali razrečja.

Jako pametno je po naši misli tudi to, da rabi g. pisatelj v sklanji in v spregi do malega Daničičeve primere (paradigmata); vendar se vidi iz dostavka na str. 97 (budem, — eš itd.), dalje iz dodane „nepravilne in nepopolne sprege“ glagolov: hòjeti ali „htjeti“, „iti“ ali „ić“, „mòći“ itd. (str. 98—100), dá ni posnemal po tlačanski, nego da je mislil samostalno, in to s posebnim ozirom na Slovence.

Namen tej slovnici je seznaniti Slovence (sosebnopremilo slovensko mladino) s književnim jezikom „hrvaško srbskim“. Tega vodila verno se držé, podaje ti gosp. pisatelj tudi srbsko „azbuko“ (abecedo), in to cirilico Vukovo.

Skrajni čas je že, da bi znal vsak izobražen Slovenec čitati tudi cirilico; a kdor je še ne zna, zdaj ima lepo priliko priučiti se je. Previdni gosp. pisatelj ponuja takim poleg drugih primernih spisov za vajo v „berilu“ tudi dva srbska, to je, s cirilico tiskana.

Močno povišuje tej lični knjigi vrednost tudi prideti „slovarček“ onih besed, katere se nahajajo v omenjenem „berilu“, pa se ne vjemajo sè slovenščino. S pomočjo tega „slovarčka“, ki jako povišuje vrednost tej lični, lepo tiskani knjigi, čita in umé lahko vsak izobražen Slovenec brez kakega drugega slovarja vse

spiske v „berilu“. — Ako bi smeli kaj svetovati za drugi natiak, rekli bi samo toliko: naj bi se nekoliko prikosalo (sicer izvrstno) glasoslovje, a namesto tega pomnožilo se „berilo“, ki nadomeščuje v tej slovnici skladnjo (sintakso).

Po vsem tem ponavljamo svojo razsodbo, da je ta slovnica vse hvale, tedaj tudi priporoke vredna, in da si je po njej i „Matica slovenska“ pridobila velike zasluge s pospehom znanstvenega nauka književne hrvaščine in za ožjo véz med najbližimi slovanskimi brati. *)

Politične stvari.

Splošna volilna pravica in pa ustavoverci.

V čedalje grji nagoti se kažejo „ustavoverci“, kakor Herbstovci sami sebe imenujejo. Skoro vsaki dan kaj novega odkrije na njih. Grozna je zato res misel, da od teh ljudi visi blagor in hudo milijonov avstrijskih prebivalcev, in uže se po vsi pravici nam vriva vprašanje: bi li ne bilo bolje, ako bise povrnili zopet k nekdanjemu absolutizmu, kakor da ta svojat skruni zlate besede „svoboda“, „ustava“ in „narodno ravnopravnost“?

Kaj je Herbstovcem enaka državna pravica vseh stanov, to so zopet jasno pokazali nedavno v državnem zboru, ko je poslanec Kronawetter podal zbornici peticijo 35.131 delavcev za vpeljavo splošne volilne pravice.

Res, da Avstrija še ni polje za rogoviljenje tistih ljudi, ki se delavce le „delajo“ in pod to firmo po družih ciljih merijo, — al po državni temeljni postavi je zagotovljena vsakemu človeku pravica prošinj ali peticij. Nikakor toraj ni šlo, to peticijo — vzlasti ker je bila jako zmernega dubá — kar naravnost odbiti in neprebrano v koš vreči. Delavci niso namreč tirjali nič drugega ko to, da bi se tiste pravice enakopravnosti, ki se nahajajo v temeljnih državnih postavah, dale tudi njim, da bi tudi oni smeli voliti svoje poslance v državne, deželne in občinske zastope. Nič naravnejega ni ko to, da se vsak državlján želi vdeleževati ustavne uprave; pravico do tega ima tem več, ker so tako zvani liberalci fraze o svobodi kar z lopatami metali med ljudstvo in ga pripravili do prepričanja, da je samovlada tudi njemu potrebna.

Akoravno so toraj to peticijo naši liberalni jezični junaki sami v prvi vrsti provzročili, kako so se vendar le unidan obnašali proti nji v državnem zboru! Še brati je niso pustili, kajti ko je zbornice predsednik dal glasovati o tem, ali naj se peticija bere ali ne, so vsi obsedeli, kakor da bi bili pribiti na klopi. Državoppravna (naša) stranka, Poljaki in nekateri, ki ne spadajo k nobeni stranki, so komaj komaj prodrli s svojimi glasovi, da se je smela peticija brati. Vsi advokati in profesorji, „Chabrusovci“ in drugi liberalni vitezi pa so zopet jasno pokazali, da jim ni mar za drugo, ko za neomejeno lastno gospodarstvo. In med temi ni bilo tako zvano ustavoverno veliko posestvo najbolj zagrizeno, nego najhujše nasprotnike peticije pokazali so se ravno tisti možje, ki se naprej in naprej vedno bahajo le s svojo svobodoljubnostjo, to je, Herbstovci. Ti možje bi najraje še drugim stanom vzeli volilno pravico, sami pa do smrti radi imeli dobro plačane sedeže v zbornici poslancev. Ko bi jim bilo Lasser-Auerspergovo ministerstvo predložilo postavo, po kateri bi se kaj tacega zgodilo, vsi bi bili z obema rokama sprejeli tudi kakoršne koli bosniške predloge.

*) Slovnica ta se dobiva v pisarnici Matice in pri knjigarjih po 60 krajc.